

WELKE TOEKOMST VOOR DE ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING?

Nemat Shafik
(Vertaling Emiel Vervliet)

nummer 52 – februari 2011
www.mo.be

nummer 52 – februari 2011 – www.mo.be/papers
[Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking?]

MO* papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. MO* papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO* papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Nemat (Minouche) Shafik staat aan het hoofd van de Britse dienst voor internationale samenwerking, DFID.

Deze paper is de neerslag van een voordracht die ze hield tijdens de achtste Luca d'Agliano-lezing in Turijn op 17 december 2010 met de titel *The future of Aid*. Daarin formuleerde zij in persoonlijke naam een aantal bedenkingen bij de toekomst van de ontwikkelingssamenwerking.

Emiel Vervliet vertaalde de tekst. Hij is hoofdredacteur van de MO* papers en docent aan de Sociale Hogeschool van Heverlee.

Redactieraad MO* papers: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Ann Cassiman (Sociale en Culturele Antropologie, KU Leuven), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO* magazine), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nathalie Holvoet (Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer Universiteit Antwerpen), Huib Huyse (HIVA KULeuven), Gijs Justaert (Wereldsolidariteit), Hans Van de Water (VLIR-UOS), Didier Verbruggen (IPIS), Françoise Vermeersch (Vlaams ABVV), Emiel Vervliet (hoofdredacteur MO*-papers), Koen Vlassenroot (UGent).

Informatie: mopaper@mo.be of MO* paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Suggesties: emiel.vervliet@mo.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het maandblad MO* en van de mondiale nieuwssite www.MO.be (i.s.m. het nieuwsagentschap IPS-Vlaanderen).

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

[inleiding]

We staan voor een keerpunt in de ontwikkelingssamenwerking. Er is sprake van een drievoudige revolutie op het vlak van doelstellingen, actoren en instrumenten voor de besteding van de 170 miljard dollar die jaarlijks in de ‘hulpindustrie’ omgaat. Naarmate Azië door zijn economische ontwikkeling op eigen kracht uit de armoede ‘weg groeit’, zal de hulp steeds meer gericht worden op Afrika en op landen die kampen met instabiliteit en waar de regering niet in staat is te voldoen aan de basisbehoeften van de bevolking. In de toekomst zal ook een groter deel van de openbare hulp gericht zijn op het leveren van ‘publieke goederen’, zoals de aanpak van de gevolgen van de klimaatverandering, conflictpreventie en het verbeteren van de volksgezondheid. Wereldwijde uitdagingen zullen in de toekomst steeds meer worden aangepakt door coalities die de scheidslijnen tussen regeringen, de privésector, de civiele samenleving en niet-gouvernementele organisaties overstijgen. Dergelijke netwerken zullen in toenemende mate voorkomen in de internationale hulparchitectuur in een multipolaire wereld. Ontwikkelingshulp wordt een katalysator voor de financiering van oplossingen van mondiale problemen. De spelregels en de instrumenten van die hulp moeten dan ook evolueren en zich sterker toespitsen op doorzichtigheid, resultaatgerichtheid, aansprakelijkheid en een marktgestuurde werkverdeling tussen de actoren van de hulpindustrie.

Tot die conclusies kwam Nemat (Minouche) Shafik van het Britse *Department for International Development* (DFID) tijdens de achtste Luca d’Agliono-lezing in Turijn, waar zij in persoonlijke naam enkele bedenkingen formuleerde bij de toekomst van de ontwikkelingssamenwerking.

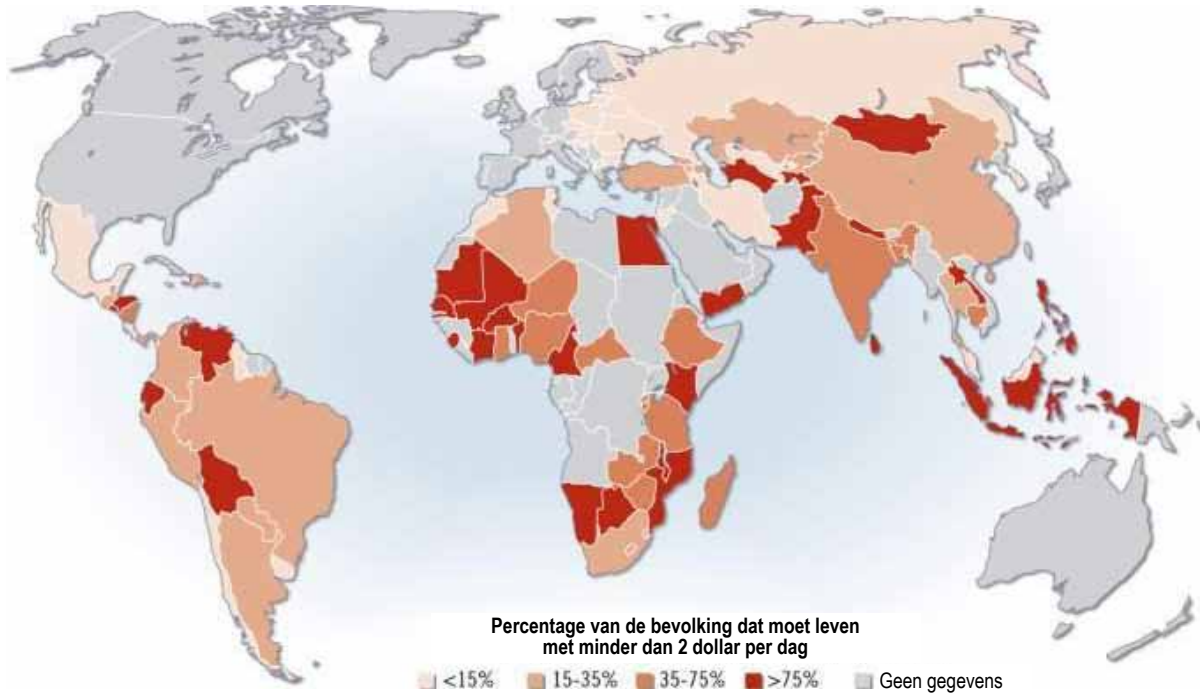
VERANDERINGEN IN HET PATROON EN DE DYNAMIEK VAN DE ARMOEDE

Het voorbije decennium zijn we getuige geweest van de snelste daling van de armoede in de geschiedenis van de mensheid. Dat was in hoge mate te danken aan de snelle groei in China, India en grote delen van Oost-Azië. Een aantal landen van Midden- en Oost-Europa hebben zich met succes geïntegreerd in de Europese Unie en de landen van Latijns-Amerika zijn erin geslaagd hun economie te laten groeien en tegelijk de grote ongelijkheden aan te pakken die in het verleden alle pogingen tot armoedebestrijding ondermijnden. Op wereldvlak zijn we op weg om de eerste Millenniumdoelstelling voor Ontwikkeling – de halvering van de armoede tegen 2015 – te halen. Goed beleid lag aan de basis van dit succes, maar ook doordachte buitenlandse hulp, schuldverlichting en een toename van de privé-investeringen in de opkomende landen hebben daartoe bijgedragen.

Sinds 1970 is de gemiddelde levensverwachting gestegen van 59 tot 70 jaar. Het percentage kinderen en jongeren dat school loopt, is verhoogd van 55 tot 70% en het reële inkomen per wereldbewoner ligt nu boven de 10.000 dollar per jaar. Dat vertelt ons het Rapport over de Menselijke Ontwikkeling 2010 van het Ontwikkelingsprogramma van de VN, UNDP.

Ook het globale beeld van de armoede is aan het veranderen. Op Figuur 1 zien we dat het percentage mensen dat in armoede leeft, het hoogst is in zwart-Afrika: 51% moest er in 2005 rondkomen met minder dan 1,25 dollar per dag, 60% met minder dan 2 dollar per dag. Het hoogste aantal armen vinden we nog altijd in China en India, twee landen die recentelijk zijn ontsnapt uit de categorie van de lage-inkomenslanden. In India leefden in 2005 456 miljoen mensen onder de grens van extreme armoede (1,25 dollar per dag) en dat was meer dan in zwart-Afrika (387 miljoen). Maar in de loop van de volgende twintig jaar zal de helft van het aantal armen in zwart-Afrika wonen – als China en India tenminste hun economische groei kunnen voortzetten. De andere helft van de armen zal leven in landen die op basis van hun gemiddelde inkomen tot de categorie van de middeninkomenslanden behoren, maar waar delen van de bevolking nog altijd in armoede leven, dikwijls omwille van sociale uitsluiting, kaste, ras, handicap of religie.

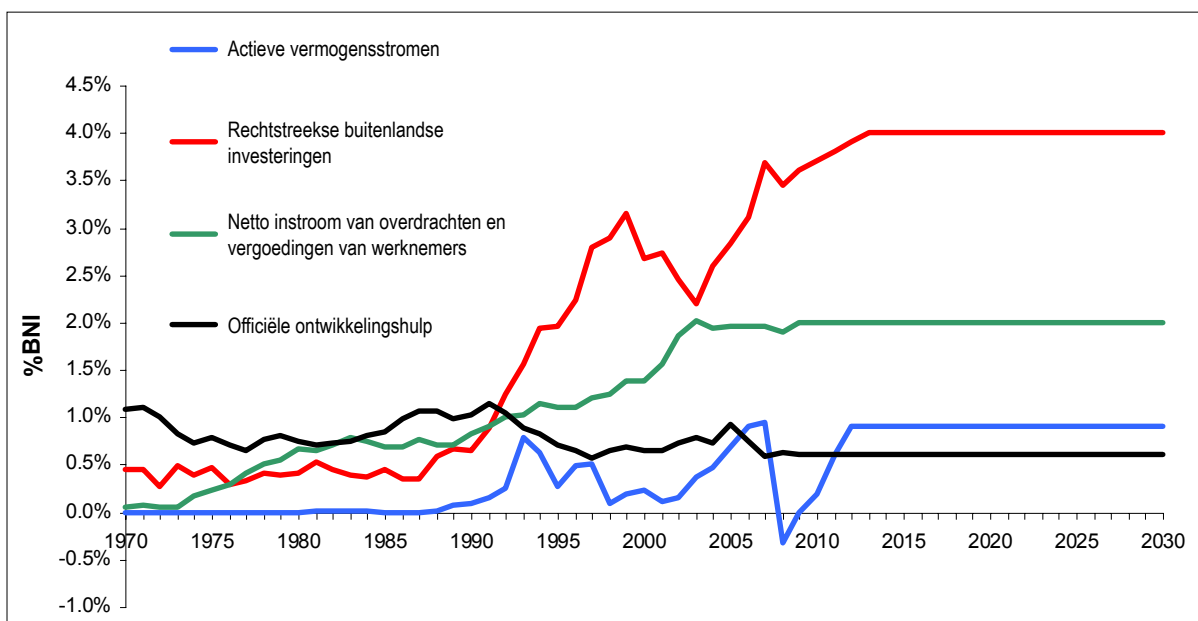
Figuur 1 – Percentage van de bevolking dat moet leven met minder dan 2 dollar per dag

Wereldbank, *World Development Report*, 2008 (cijfers voor 2004).

In de meeste landen zal de ontwikkelingshulp een steeds kleiner deel uitmaken van de financiële stromen voor ontwikkeling. Uit Figuur 2 blijkt dat de officiële hulp (ODA) sinds de jaren 1990 minder belangrijk is geworden dan de rechtstreekse buitenlandse investeringen en het spaargeld dat migranten naar hun land van herkomst sturen.

Figuur 2 – Financiële stromen naar de ontwikkelingslanden

Internationaal Monetair Fonds, *World Economic Outlook*, oktober 2009.

De hardnekkigste haarden van armoede zullen te vinden zijn in zwakke of kwetsbare staten of in landen die geteisterd worden door conflicten. 22 van de 34 landen die de Millenniumdoelstellingen niet zullen halen, behoren tot die categorieën van landen. Paul Collier spreekt van één miljard achterblijvers: mensen waarvan het inkomen is gestagneerd of zelfs gedaald als gevolg van een combinatie van gewapende conflicten, slecht gebruik van natuurlijke rijkdommen, geografisch isolement en falend overheidsbeleid. In die landen sterven elke dag 25.000 kinderen aan ziekten die perfect te voorkomen zijn. 47% van de wereldbevolking leeft in landen met ernstige conflicten, maar die landen vertegenwoordigen wel 61% van het aantal extreem arme wereldbewoners en 70% van het aantal kinderen dat voortijdig sterft.

BREDERE DOELSTELLINGEN VAN ONTWIKKELINGSHULP

Door deze verschuivingen op het vlak van armoede op wereldschaal is het noodzakelijk om de ontwikkelingshulp aan te passen. Voortaan zal de hulp in toenemende mate gericht worden op twee doelstellingen: enerzijds internationale solidariteit om de mensen met de laagste inkomens een minimale levensstandaard te verzekeren, vooral in staten waar de overheid niet de capaciteit of de wil heeft om dat te doen, en anderzijds het oplossen van problemen die een wereldwijde collectieve actie vergen zoals klimaatverandering, besmettelijke ziekten en conflicten, die de armoede erger maken en die door de globalisering en de toenemende onderlinge afhankelijkheid grensoverschrijdende effecten hebben.

De toekomstige ontwikkelingsstrategieën zullen vermoedelijk veel ruimere invalshoeken en doelstellingen hebben. De donoren zullen wel blijven doorgaan met het vermengen van hulp- en handelsrelaties, maar in plaats van over eigenbelang zal er veeleer over ‘wederzijds belang’ gesproken worden. In Afrika voelen velen zich al aangetrokken tot het Chinese staatskapitalisme. De regering van Ethiopië hecht veel meer belang aan het realiseren van snelle economische vooruitgang dan aan het opbouwen van een ‘liberale’ democratie en een civiele samenleving. India wil een sociaal-democratische welvaartsstaat naar Scandinavisch model opbouwen, maar zal dat doen in termen van universele rechten (op werk, voedsel, opleiding en informatie), omdat het nu eenmaal moeilijk is om gericht te werken in een land met 1,2 miljard mensen. Rusland zal proberen zijn economische model te verspreiden bij zijn buurlanden en gebruik maken van zijn energierijkdom en zijn netwerk van pijplijnen om zijn hinterland bijeen te houden.

Meer en meer ontwikkelingslanden kunnen nu hun ontwikkelingsmodel en -partners uitzoeken. Het oude monopolie van de ‘Washingtonconsensus’ is voorbijgestreefd. Toen China plannen maakte om een systeem van gezondheidszorg op te zetten, vroeg het zeven organisaties om alternatieven voor te stellen: de Wereldbank, de Wereldgezondheidsorganisatie, McKinsey en vier bekende Chinese denktanks. De uiteindelijke keuze is een mix van opties die in de Chinese context betaalbaar is en geleidelijk aan wordt ingevoerd.

Voorwaardelijke inkomenssteun (*conditional cash transfer*) is uitgegroeid tot een van de interessantste initiatieven inzake ontwikkeling. Het idee ontstond in Brazilië en

Mexico, maar zij krijgen nu navolging van tientallen andere landen in Azië en Afrika. Soms worden ook aanpassingen doorgevoerd, rekening houdend met de situatie in lage-inkomenslanden: Ethiopië en Kenia kiezen voor onvoorwaardelijke steun voor extreem arme gezinnen die zo een minimaal niveau van voedselverbruik halen.

Meer landen geven het begrip ‘ontwikkeling’ ook een bredere invulling en verantwoorden hun beleid op navenante wijze. De Millenniumdoelstellingen zullen belangrijk blijven, zeker voor de armste landen. Maar veel landen kijken nu ook naar ruimere thema’s als ecologische duurzaamheid, rechtvaardigheid, sociaal kapitaal en mensenrechten. Die thema’s zullen steeds belangrijker worden en deel gaan uitmaken van de nationale en internationale normen van ontwikkeling of vooruitgang. Naarmate dit gebeurt, zal ook meer ontwikkelingshulp gericht worden op die ruimere thema’s.

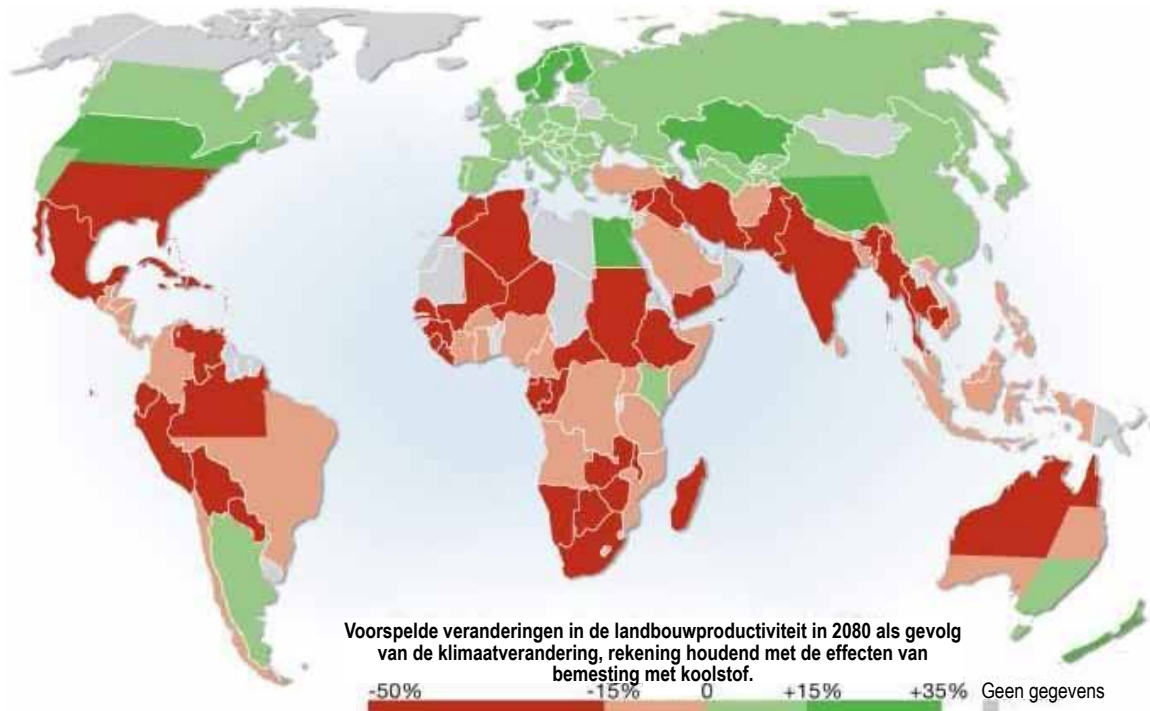
WERKEN AAN OPLOSSINGEN VOOR PROBLEMEN VAN WERELDWIJDE COLLECTIEVE ACTIE

De globalisering leidt tot een grotere onderlinge afhankelijkheid. Financiële instabiliteit, conflicten en ziekten verspreiden zich over nationale grenzen heen door de nooit geziene mobiliteit van goederen, geld, mensen en informatie. Ontwikkelingssamenwerking is een sleutelinstrument geworden om problemen van collectieve actie op te lossen, die ontstaan door de globalisering. Dat kan gaan van het vastleggen van normen voor de regulering van de financiële markten tot het nemen van maatregelen tegen wereldwijde pandemieën als varkensgriep of SARS of het aanpakken van de gevolgen van de klimaatverandering. Vroeger werd ontwikkelingshulp gezien als een instrument om de raderen van het diplomatieke pokerspel te smeren, maar hulp zal nu steeds meer gaan fungeren als katalysator en financieringsbron voor het oplossen van wereldwijde problemen.

De klimaatverandering is waarschijnlijk het beste voorbeeld. Zij vormt een nieuwe bron van armoede en ook een uitdaging voor wereldwijde collectieve actie. Klimaat is voor Stern het belangrijkste marktfaal van de geschiedenis. Omdat hun reactiemogelijkheden beperkt zijn, zullen de armste landen het ergste te lijden hebben van de klimaatverandering. Ramingen van de kosten voor aanpassing lopen uiteen van 15 tot 100 miljard dollar per

jaar tegen 2020. Veel gebieden in Afrika en Azië moeten rekening houden met een daling van de productiviteit in de landbouw die tegen het jaar 2080 tot 50% kan bedragen – zie Figuur 3.

Figuur 3 – De impact van de klimaatverandering op de landbouwproductiviteit in 2080

William Cline, Peterson Institute, Washington, 2007.

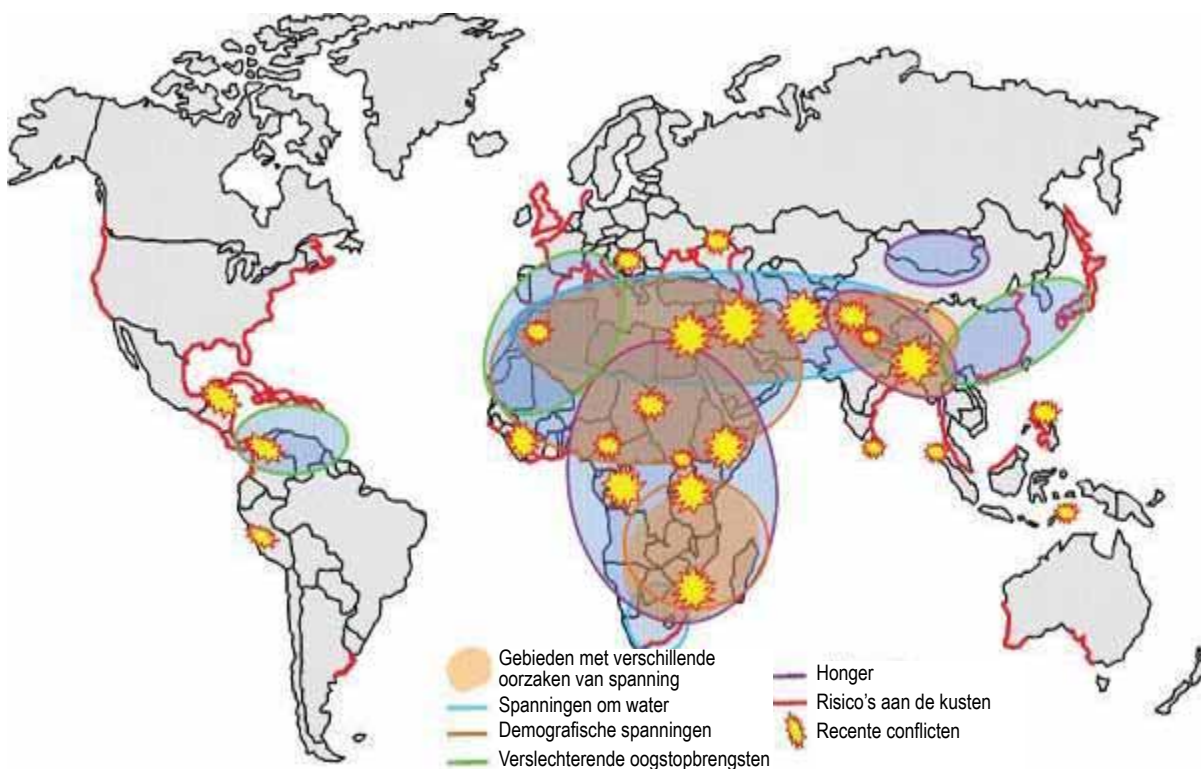
Het is mogelijk om jaarlijks 100 miljard dollar te vinden bij openbare en privédonoren om de ontwikkelingslanden te steunen bij het verminderen van hun koolstofuitstoot en zich aan te passen aan de negatieve gevolgen van de klimaatverandering. Het debat over de financiering van de beperking van de koolstofuitstoot en van de aanpassingen gaat over twee moeilijke zaken: bijkomende middelen en compensaties. Ontwikkelingslanden argumenteren dat ze naast de gewone ontwikkelingshulp bijkomende middelen nodig hebben omdat de kosten voor de zorg voor het klimaat bovenop de kosten voor het bereiken van de Millenniumdoelstellingen komen. Hun tweede argument is dat bijkomende middelen nodig zijn omdat de rijke landen zich hebben ontwikkeld zonder beperkingen op hun koolstofuitstoot, dat zij verantwoordelijk zijn voor de klimaatverandering en de beschikbare ruimte voor koolstof in de atmosfeer hebben ingenomen. Daarom moeten de rijke landen de ontwikkelingslanden compenseren voor de schade die zij in het verleden hebben aangericht en de kosten betalen die de ontwikkelingslanden moeten dragen om koolstofarme groeipaden te volgen. Omdat dit om compensaties gaat en niet om hulp, willen de ontwikkelingslanden dat de financiële middelen beschikbaar komen via mechanismen die zij zelf controleren en niet langs de traditionele hulpkanalen. Deze twee kwesties liggen politiek moeilijk in de rijke landen, die momenteel worden geconfronteerd met grote begrotingstekorten en een sceptische publieke opinie. De beslissing in Cancun om een groen klimaatfonds op te richten met een bestuur met

evenveel vertegenwoordigers van de ontwikkelde als van de ontwikkelingslanden, vindt haar oorsprong in de noodzaak om een oplossing te vinden voor die tegenstellingen.

Conflicten vormen een ander domein van wereldwijde collectieve actie waar de oplossingen veeleer via ontwikkeling dan via militair ingrijpen alleen gevonden moeten worden. Het is geen toeval dat de delen van de wereld met de grootste risico's van conflicten (vooral Afrika en Zuid-Azië) ook de werelddelen zijn met een arme en jonge bevolking, die ook spanningen en risico's kennen bij het beheer van de natuurlijke rijkdommen. Zie hiervoor Figuur 4 met een aantal 'stresszones'.

Figuur 4 – Gebieden met spanningen in de wereld

DCDC *Strategic trends*, 2007.

Paul Collier noemt conflicten een vorm van 'negatieve ontwikkeling', omdat een gemiddelde burgeroorlog een land 15% armer maakt en ongeveer 64 miljard dollar kost als je de gevolgen voor de omliggende landen meerekent. Eén burgeroorlog vernietigt dus evenveel als wat in één jaar kan worden opgebouwd met de totale bilaterale ontwikkelingshulp. Investerings in conflictpreventie brengen hun geld op. Eén dollar voor conflictpreventie bespaart vier dollar in vermeden conflicten. Studies over de effecten van operaties van vredeshandhaving hebben uitgewezen dat de kosten van de operaties van de Verenigde Naties lager zijn dan de kosten van andere vormen van internationale interventies. Een vredeshandhaver van de VN kost bijvoorbeeld veel minder dan een soldaat van een rijk land of van een NAVO-operatie. Het goedgekeurde VN-budget voor vredeshandhaving voor de periode juli 2009-juni 2010 bedroeg 7,9 miljard dollar – dat is ongeveer 0,5% van de wereldwijde militaire uitgaven.

Ook de preventie van natuurrampen kent een hoog rendement en kan de kosten van latere humanitaire en ecologische rampen vermijden. China heeft 3 miljard dollar uitgegeven voor het vermijden van overstromingen en daarmee 12 miljard dollar aan uitgaven vermeden. In Vietnam leveren investeringen in het aanplanten van mangrovebossen om de kustbevolking te beschermen, tot vijftig keer meer op dan ze kosten. Zoals bij de meeste vormen van preventie is ook bij het voorkomen van natuurrampen sprake van ernstige onderinvesteringen – dit zou moeten worden gecompenseerd in toekomstige hulpprogramma's.

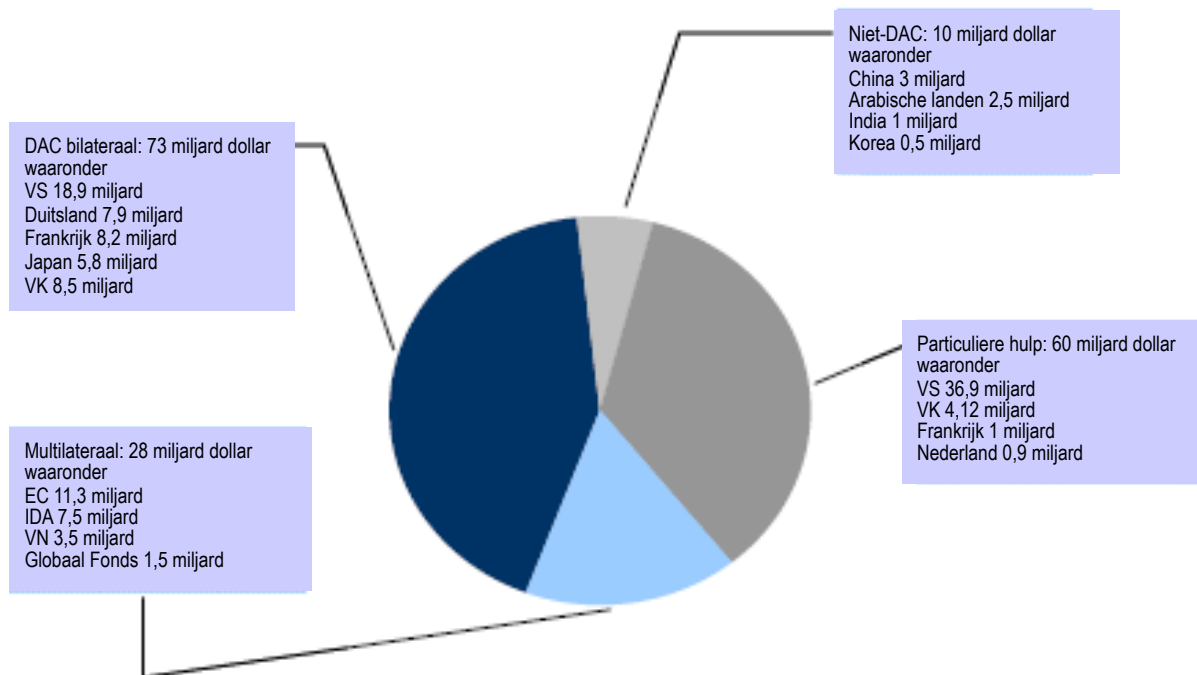
Wellicht het overtuigendste argument voor een geïntegreerde en ruimere aanpak is de realiteit dat risico's van klimaatproblemen, pandemische ziekten en conflicten in de armste delen van de wereld samen optreden. Om succesvol te zijn, moet de ontwikkelingssamenwerking die drie problemen tegelijk aanpakken.

MEER EN GROTERE ACTOREN IN WISSELENDE COALITIES

Ondanks de economische crisis is de officiële ontwikkelingshulp sinds 2004 met 35% gestegen. Dat komt omdat de 'ontwikkelingsagenda' breder geworden is en er meer spelers actief geworden zijn, die een nieuwe dynamiek en financiële middelen ingebracht hebben. Vergelijk de nieuwe situatie met de toestand in 1970. Toen leverden de VS, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk 75% van de officiële hulp en was het Ontwikkelingscomité van de OESO (DAC) een kleine club die zo goed als alle hulpstromen vertegenwoordigde en coördineerde. Nu zijn 24 landen lid van het DAC en zijn er daarnaast nog minstens 23 andere landen die ook ontwikkelingshulp geven. Europa heeft het voortouw genomen: de lidstaten van de Europese Unie en de EU zelf zijn samen veruit de grootste donor. De meeste lidstaten van de EU hebben zich verbonden tot de doelstelling om 0,7% van hun Bruto Nationaal Inkomen aan ontwikkelingshulp te besteden. Dergelijke verbintenissen hebben wel degelijk belang: landen met ambitieuze doelstellingen geven ook meer hulp.

Figuur 5 – Overzicht van de wereldwijde hulpstromen (170 miljard dollar)

OECD/DAC, *The Index of Global Philanthropy*, 2009.

De hulpstroom van de DAC-lidstaten is gegroeid tot 73 miljard dollar in 2009. Tegelijk is de hulp van niet-DAC-donoren toegenomen van bijna nul tot ongeveer 10 miljard dollar (zie Figuur 5). De gegevens van de niet-DAC-landen zijn niet altijd vergelijkbaar en ook niet consistent en het is bijgevolg moeilijk om vergelijkingen te maken. De belangrijkste nieuwkomer is wellicht China, maar het blijft moeilijk om het onderscheid te maken tussen hulp, uitvoerkredieten en buitenlandse investeringen. Daarnaast voeren Brazilië, India, Turkije, Rusland en Zuid-Afrika hun hulp geleidelijk aan op. De aanpak van die nieuwe donoren is tegelijk traditioneel (hulp als instrument van het buitenlands beleid om commerciële en mercantilistische doelstellingen te bereiken) en vooruitstrevend (een partnerschap van gelijken, gebaseerd op Zuid-Zuidsamenwerking, zonder de last van een koloniaal verleden en niet besmet met allerlei voorwaarden). Naarmate hun hulp verder blijft toenemen, zullen deze landen mee de inhoud van het debat over ontwikkelingshulp veranderen.

De Arabische donoren vormen een afzonderlijke categorie. Zij geven sinds de eerste olieschok van de jaren 1970 gemiddeld 1,5% van hun BNI, meer dan het dubbele van de VN-doelstelling van 0,7% en vijf keer meer dan het gemiddelde van de DAC-leden. 90% van de Arabische hulp komt van Saoedi-Arabië, Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten. Die hulpstroom vertegenwoordigt 13% van de officiële hulp van de DAC-landen en drie kwart van de hulp van de niet-DAC-landen. Die hulp is ongebonden, gericht op bepaalde landen, omgekeerd evenredig aan de hoogte van de petroleumprijs en vrij van voorwaardelijkheid. Er bestaat veel coördinatie tussen de Arabische donoren, maar weinig of geen coördinatie tussen deze landen en de andere donoren, hoewel er de laatste tijd meer samenwerking met de DAC-donoren groeit.

MULTILATERALISME NAAST MINILATERALISME

De multilaterale hulpstroom is in 2009 aangegroeid tot 28 miljard dollar, maar er is eigenlijk sprake van minder multilateralisme en meer ‘minilateralisme’, dat wil zeggen dat kleine groepen van landen samen een internationale structuur oprichten om bepaalde problemen aan te pakken. Volgens Kharas zijn er nu minstens 263 multilaterale ontwikkelingsagentschappen, met daaronder de grote ontwikkelingsbanken, de instellingen van de Verenigde Naties (die slechts 4% van de wereldwijde officiële hulp verdelen!) en een groot aantal gespecialiseerde fondsen die specifieke problemen aanpakken (hiv en aids, ontwikkeling van vaccins of ramppreventie). En daarnaast zijn er informele groeperingen zoals de ‘G-clubs’ (G8, G20, G22 en de BASIC-groep), die actief zijn naast de formele multilaterale organisaties, maar veel invloed kunnen hebben op de besluitvorming op wereldvlak.

Het aandeel van de hulpverlening via universele instellingen met wereldwijd lidmaatschap, zoals de VN en de Wereldbank, is gedaald en wordt deels verdrongen door meer gespecialiseerde instellingen als het *Global Fund to Fight Aids, TB and Malaria* en netwerken als het *Extractive Industries Transparency Initiative*. Deze wereldwijde thematische netwerken leveren een belangrijke bijdrage tot *global governance* en bieden grote voordelen op het vlak van snelheid, flexibiliteit en legitimiteit. Aanvankelijk waren enkele van die globale of ‘verticale’ programma’s uitsluitend gericht op coördinatie en het vastleggen van normen, maar nu richten zij zich ook steeds meer op het behalen van concrete resultaten door het financieren van acties van regeringen van ontwikkelingslanden of andere ontwikkelingsinstellingen. Ze zijn in toenemende mate ook een kanaal om niet-publieke donoren zoals ngo’s en bedrijven te betrekken bij de ontwikkelingsacties.

De internationale ‘ontwikkelingsarchitectuur’ is niet het resultaat van een perfecte blauwdruk, maar evolueert voortdurend. De ontwikkeling van deze minilaterale instellingen tijdens de voorbije tien jaar reflecteert de ontgoocheling over de efficiëntie, de legitimiteit en de snelheid van veel multilaterale instellingen. Omdat er geen consensus is over de grote doelstellingen van ontwikkeling, verkiezen veel landen geen compromissen te sluiten via de wereldwijde multilaterale structuren. De ontwikkeling van de minilaterale instellingen zet de multilaterale instellingen ook onder druk om hun beheer en werkmethodes aan te passen, indien zij relevant willen blijven voor de oplossing van problemen op wereldvlak. Vandaar de massale inspanningen om de beheersstructuren van het IMF en de Wereldbank aan te passen en het debat over de hervorming van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Geleidelijk aan hebben de meest doeltreffende delen van het multilaterale systeem meer geld en invloed gekregen. De laatste jaren zijn de middelen voor veel slecht werkende instellingen gestagneerd, omdat de donoren hun bijdragen meer toespitsen op de instellingen die resultaten halen en transparant werken. Verscheidene donoren zijn betrokken bij evaluaties van het multilaterale systeem. Het Verenigd Koninkrijk legt een toenemend verband tussen zijn financiering en de resultaten van de ontvangers van de hulp: goed werkende instellingen krijgen bijkomende middelen als zij resultaten halen. Die resultaatgebaseerde financiering werd in het verleden al toegepast voor de Wereldgezondheidsorganisatie WHO, UNICEF, UNAIDS, UNDP en UNFPA; voor UNDP en UNFPA gebeurde dat in samenwerking met Denemarken.

PARTICULIERE HULPSTROMEN EN DE CIVIELE SAMENLEVING

Er zijn geen betrouwbare ramingen van de particuliere hulpstromen. Volgens de *Index of Philanthropy* van het Amerikaanse *Hudson Institute* gaat via deze weg jaarlijks tussen 49 en 60 miljard dollar naar ontwikkeling. De belangrijkste instelling is hier de *Gates Foundation*, met een vermogen van 36,4 miljard dollar en jaarlijkse bestedingen van 3 tot 4 miljard dollar. Maar het snelst groeiende deel van deze sector zijn de talloze kleine stichtingen die in alle delen van de wereld opbloeien.

Er is ook geen betrouwbare raming van het aantal niet-gouvernementele of kerkelijke organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, maar hun aantal kan in de miljoenen lopen. Ze variëren in schaalgrootte van kleine initiatieven die worden beheerd door één of enkele personen (onze vierde pijler – noot van de vertaler) tot moderne internationale niet-gouvernementele organisaties die georganiseerd zijn zoals multinationale ondernemingen, met een sterk hoofdkantoor en veel nationale lidorganisaties die op internationale schaal werken.

MODERN GLOBAL GOVERNANCE ALS RESULTAAT VAN NETWERKING

Hoe komen de draden van dat nieuwe hulpnetwerk allemaal bij elkaar? Een goed voorbeeld was de Millenniumtop in New York in september 2010. Steeds meer ontstaan er op dergelijke wereldwijde evenementen twee parallelle circuits. Er is het traditionele multilaterale deel, waarbij staatshoofden van donorlanden vooraf voorbereide verklaringen voorlezen over hun hulp en de vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden nog eens hun behoeften omschrijven. Maar daarnaast heb je de activiteiten van het minilaterale netwerk, met ministers, niet-gouvernementele organisaties, bedrijven, particuliere liefdadigheidsinstellingen en beroemdheden.

Op 22 september 2010 organiseerde de algemeen secretaris van de VN een *event* over de gezondheid van moeders en kinderen, twee belangrijke Millenniumdoelstellingen die niet op schema zitten. In de 'Samenvatting van de Verbintenissen' werd meer dan 40 miljard dollar toegezegd, te besteden over de komende vijf jaar ter verbetering van de gezondheid van moeders en kinderen. We vermelden hier enkele opvallende punten uit die samenvatting.

Er namen vertegenwoordigers van 35 landen deel. De beloften en financiële middelen van de aanwezige ontwikkelingslanden waren even belangrijk als die van de deelnemende rijke landen. Zo beloofde Bangladesh het percentage geboorten onder toezicht van geschoold medisch personeel te verdubbelen van het huidige niveau van 24,4%, door 300 bijkomende vroedvrouwen op te leiden en de uitrusting te verbeteren van 59 regionale hospitalen en 70 centra voor het welzijn van moeder en kind. Ethiopië beloofde het aantal vroedvrouwen te verviervoudigen, om tegen 2015 de kraambedsterfte te laten dalen van 590 tot 267 per 100.000 geboorten en de sterfte van kinderen beneden de vijf jaar van 101 tot 68 per duizend.

54 organisaties van de civiele samenleving en ngo's spraken ook verbintenissen uit. De toezeggingen van de stichtingen varieerden van 1,5 miljard dollar van de *Gates Foundation* tot 5 miljoen dollar van een Nigeriaanse stichting. Grote organisaties als *CARE* en *Save the Children* zegden respectievelijk 1,8 miljard en 500 miljoen dollar toe over een periode van vijf jaar. Veel kleinere ngo's beloofden meer aandacht te besteden aan advocacy, regelgeving en lobbywerk voor een betere wetgeving.

Er waren ook substantiële toezeggingen van de privésector. Merck beloofde 840 miljoen dollar over de volgende vijf jaar voor preventie en behandeling van hiv, bestrijding van astma bij kinderen en giften voor de ontwikkeling van een vaccin tegen het humaan papillomavirus. Johnson and Johnson gaf 200 miljoen doses voor de bestrijding van wormziekten bij kinderen, een belangrijke oorzaak van schoolverzuim. The Body Shop beloofde 2,25 miljoen dollar voor een programma in zestig landen voor de bestrijding van misbruik van kinderen in de seksindustrie.

WHO, GAVI, het Global Fund, UNICEF, UNAIDS en de Wereldbank spitsten zich toe op het opzetten van een coördinatiemechanisme om gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken.

Organisaties als de Internationale Vereniging van Vroedvrouwen en de Internationale Associatie van Pediaters zegden hun medewerking toe aan het actieprogramma en beloofden hun leden op te roepen tot medewerking.

Zo ziet modern bestuur op wereldschaal er dus uit: een coalitie van multilaterale organisaties, nationale regeringen, niet-gouvernementele organisaties en de privésector om problemen van gemeenschappelijk belang aan te pakken. Naarmate de invloed van de nationale regeringen taant, zal de invloed van zulke netwerken en coalities toenemen. Zullen dergelijke flexibele en dynamische structuren tot betere resultaten leiden? Dat kan alleen wanneer ook enkele werkmethode in de hulpindustrie veranderen!

NOOD AAN NIEUWE REGELS EN INSTRUMENTEN!

Op lange termijn zal de ontwikkelingshulp blijven toenemen, al zal het aandeel ervan in de totale financiële stromen naar de ontwikkelingslanden dalen. De hulpverlening zal steeds meer versnipperd verlopen via allerlei verschillende kanalen en combinaties van donoren en ontvangers – regeringen, particuliere stichtingen, bedrijven, ngo's en individuen. Daardoor zal een complex web van netwerken en samenwerkingsverbanden ontstaan om allerlei verschillende doelstellingen te bereiken. Die evolutie is niet zonder gevaar. De hulpstroom raakt steeds sterker versnipperd doordat meer en kleinere donoren een rol gaan spelen op de 'markt van de ontwikkelingssamenwerking'. In 1996 waren er bij DAC/OESO 17.102 hulpprojecten geregistreerd, in 2008 was dat aantal gestegen tot 99.376. Het gemiddelde budget per project daalde in dezelfde periode van 2,92 tot 1,59 miljoen dollar. De administratieve last is hoog. De publieke donoren stuurden in die periode naar schatting meer dan 30.000 missies naar de ontvangende landen om de hulpprojecten te beheren. In de ontwikkelingslanden stijgen de kosten voor coördinatie. Zwakke instellingen kunnen hun taak niet aan of zien hun beste medewerkers weggekaapt worden door donoren.

Heel wat ontwikkelingslanden krijgen kansen om te ‘shoppen’ tussen ontwikkelingspartners. Dat kan positief zijn, op voorwaarde dat zij de instrumenten hebben om een goede keuze te maken. Daarvoor zijn drie zaken nodig: allereerst nieuwe regels voor transparantie, referentiepunten (*benchmarks*) en een onafhankelijke evaluatie; ten tweede nieuwe en efficiënte instrumenten en vormen van flexibele financiering, in het bijzonder voor de financiering van wereldwijde publieke goederen en ten derde een werkverdeling in de hulpindustrie die aangestuurd wordt door ‘marktachtige’ krachten of ‘samenwerkingsgerichte marktkrachten’.

Nieuwe regels

De hulpindustrie is omvangrijk en tegelijk sterk versnipperd. Er moet dus meer vrij toegankelijke informatie komen om de deelnemers (donoren en ontvangers van hulp en het grote publiek) te helpen de hulp efficiënter te coördineren, te plannen en uit te voeren. In de publieke hulpsector komt er langzaam maar zeker meer transparantie. Het *International Aid Transparency Initiative* is een goed voorbeeld. Daarin hebben achttien donoren afgesproken om informatie over hun activiteiten te leveren volgens een gezamenlijk rapporteringschema, zodat die gegevens snel en gemakkelijk te vergelijken zijn en de donoren ook sneller ter verantwoording te roepen zijn. Voor meer informatie over dit initiatief, zie <http://www.aidtransparency.net>. Het Verenigd Koninkrijk heeft een Waarborg tot Transparantie ingevoerd en garandeert alle burgers de publicatie van uitgebreide en vergelijkbare informatie over alle ontwikkelingsinspanningen.

Ook de andere segmenten van de hulpindustrie moeten transparanter worden, zowel de ngo's als de nieuwe donoren, particuliere liefdadigheidsinstellingen en ondernemingen. Sommige zijn altijd wat terughoudend geweest, maar ook deze actoren moeten meer inzicht geven in wat ze doen. Onvermijdelijk zal er meer geld naar de beter presterende actoren gaan – het is daarom niet verrassend dat de minder goed presterende actoren zich verzetten tegen het streven naar meer transparantie. Als er meer transparantie is, kunnen onderzoekers en analisten over de hele wereld de verschillende actoren vergelijken op basis van vergelijkbare referentiepunten. Die benchmarking kan leiden tot verbeteringen in de prestaties. Onderzoekers en analisten zijn noodzakelijke tussenpersonen om ervoor te zorgen dat meer transparantie tot betere resultaten leidt, zeker in ontwikkelingslanden waar er minder onderzoekscapaciteit is. Een goed voorbeeld is de beoordeling door Birdsall en Kharas van de kwaliteit van de hulp van 23 regeringen en geselecteerde multilaterale instellingen op basis van dertig prestatie-indicatoren. Daarnaast zijn er ook steeds meer onafhankelijke evaluaties, die de hulpindustrie de mogelijkheid bieden om meer systematisch lessen te trekken uit ervaringen. En boven alles zal meer transparantie de burgers in de ontwikkelingslanden in staat stellen om hun regeringen ter verantwoording te roepen, hun rechten uit te oefenen en meer greep te krijgen op beslissingen die hun leven beïnvloeden.

Betere instrumenten

Als de donoren blijven werken met verouderde instrumenten als projecten, administratieve opvolgingseenheden voor die projecten, buitenlandse consultants en verantwoording afleggen aan buitenlandse hoofdsteden, zal de nieuwe hulparchitectuur bezwijken onder haar eigen gewicht en inefficiëntie. Er zijn nieuwe instrumenten nodig waarmee het mogelijk zal zijn om financiële middelen samen te

voegen, duidelijkheid te scheppen omtrent de resultaten, meer lokale capaciteiten te gebruiken en meer transparantie en verantwoording te brengen, in het bijzonder tegenover de ontvangers van de hulp. Die instrumenten mogen niet langer interessante experimenten blijven, maar moeten een groter aandeel krijgen in de ontwikkelingsactiviteiten.

Er zijn heel wat goede voorbeelden te geven. De *Consultative Group to Assist the Poorest* brengt de voornaamste actoren uit de wereld van de microfinanciering samen: donoren, banken en ngo's. Zij ontwikkelen gemeenschappelijke normen, investeren in nieuwe producten, rapporteren op transparante wijze over de financiële resultaten en bouwen een marktgerichte infrastructuur van ratingagentschappen en boekhoudinstrumenten op, om de sector toe te laten voort te groeien. Heel wat donoren, ook DFID, experimenteren met resultaatgebonden vormen van financiering. De Wereldbank werkt met programma's van resultaatgebaseerde hulp voor contracten met aannemers in sectoren als watervoorziening of gezondheidszorg. DFID financiert grote resultaatafhankelijke programma's op het vlak van gezondheidszorg, onderwijs, water en riolering van de Wereldbank en andere organisaties. DFID experimenteert ook met een resultaatgebonden benadering in de gezondheidszorg in Oeganda en met projecten voor aanpassing aan de klimaatverandering in Nepal en India. DFID is ook pilootorganisatie voor een aanpak met *Cash-on-Delivery Aid* (geld bij voorlegging van resultaten) in het onderwijs in Ethiopië.

Ook de nieuwe technologieën maken nieuwe instrumenten mogelijk. Door de opkomst van de intermenselijke technologie via het internet is de verantwoordingsketen tussen belastingbetalers/burgers in de rijke landen en ontvangers in de arme landen korter gemaakt. Het is nu voor individuele personen mogelijk om ontvangers in de arme landen te selecteren en hun een gift of een lening te geven, waarbij een onafhankelijk agentschap de vorderingen opvolgt. Slimme betaalkaarten maken het mogelijk om financiële diensten en geldtransfers ter beschikking te stellen van geïsoleerde gemeenschappen die vroeger geen toegang hadden tot die financiële diensten. Er ontstaan ook steeds meer directe relaties tussen bedrijven, hospitalen, scholen en universiteiten uit rijke en arme landen die een afspiegeling vormen van de toenemende wens bij mensen uit midden- of hoge-inkomenslanden om iets te doen voor de ontwikkelingslanden.

Innovaties in de financiële sectoren maken nieuwe vormen van fondsenwerving bij de privésector en de burgers mogelijk. Het *International Finance Facility for Immunisation* (<http://iff-immunisation.org/bond-issuances.html>) lanceerde via de obligatiemarkten een lening om een vaccinatie- en inentingsprogramma te financieren en haalde op die manier 3 miljard dollar binnen. De vrijwillige belasting op vliegtuigtickets levert 7% van het jaarbudget van 600 miljoen dollar van UNITAID (<http://www.unitaid.eu/en/UNITAID-Mission.html>). Flexibele financieringsmechanismen waarin publieke en particuliere middelen worden samengebracht, zijn nodig om de uitdaging van de klimaatverandering aan te gaan. De *Climate Investment Funds*, het *Clean Technology Fund*, het *Adaptation Fund*, het *Clean Development Mechanism* en het nieuwe *Green Fund* waartoe in Cancun is besloten, bewijzen dat er nood is aan een verscheidenheid van financieringsmogelijkheden om tegemoet te komen aan de voorkeuren van de verschillende donoren, ontvangers van hulp en investeerders.

Een betere werkverdeling

De voorbije tien jaar heeft de hulpindustrie geprobeerd de interne werkverdeling te verbeteren. De Verklaring van Parijs en de Agenda van Accra zijn dappere pogingen om de doeltreffendheid van de hulp te verhogen. De Europese Unie probeerde ook voor elk begunstigd land een werkverdeling tussen de lidstaten af te spreken, waarin elke lidstaat zich ertoe verbindt het aantal sectoren te beperken waarin hulp gegeven wordt. Maar die inspanningen zijn onvoldoende geweest om de groei van de hulpindustrie en de proliferatie van het aantal actoren te volgen. Er is dus een nieuw model nodig om te komen tot meer doeltreffendheid en om de sector te rationaliseren.

Gezien de groeiende omvang van de sector is het waarschijnlijker dat meer verbetering zal voortkomen uit concurrentie dan uit coördinatie. Omwille van de transparantie en door de druk om resultaten voor te leggen, zullen meer donoren zich moeten richten op hun comparatieve voordelen. Op een meer competitieve hulpmarkt moeten nieuwe ideeën zorgvuldig worden uitgetest, moet er vrijheid zijn om te experimenteren en te mislukken en zijn mechanismen nodig om te leren en verbeteringen aan te brengen. Bardar breekt een lans voor een 'samenwerkingsgerichte markt', waarin de vermenigvuldiging van het aantal actoren tot grotere specialisatie dwingt. Die markt zal geleidelijk aan moeten ontstaan, omdat het onmogelijk zal zijn om zo een werkverdeling tot stand te brengen via onderhandelingen en afspraken. Maar de logica van het comparatieve voordeel en de beschikbare instrumenten kunnen een proces in gang zetten waarin meer donoren hun eigen niche vinden waarin ze competitief zijn.

Een illustratie van een werkverdeling op basis van de unieke kenmerken van de verschillende actoren:

De Verenigde Naties – Geen enkele andere organisatie heeft de legitimiteit die voortkomt uit universeel lidmaatschap. Daardoor is de VN het best geplaatst om politiek gevoelige problemen aan te pakken: vrede en veiligheid, humanitaire zaken, vredeshandhaving en vredesopbouw. In landen met een zwakke nationale regering moet de VN de coördinatie van de inspanningen van de internationale actoren op zich nemen. Door het universele karakter is de VN ook een ideale plaats voor afspraken over wereldwijde normen (regels voor vervoer over zee, gezondheidsnormen op het niveau van de wereld).

De Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken – De internationale financiële instellingen zijn het best geplaatst om de leiding te nemen bij de grootschalige financiering van ontwikkelingsinspanningen in landen die toegang hebben tot de kapitaalmarkt en die zelf hun programma's kunnen beheren. Zij kunnen, samen met de privékapitaalmarkt, de belangrijkste financieringsbron zijn voor middeninkomenslanden met grote armoedeproblemen (zoals India, Brazilië en Indonesië) en ook voor goed presterende lage-inkomenslanden (zoals Ghana, Tanzania en Vietnam).

De bilaterale agentschappen – Giften zullen nog vele jaren nodig blijven om de levering van elementaire sociale voorzieningen in veel lage-inkomenslanden te ondersteunen. Bilaterale donoren, die onder druk van hun belastingbetalers moeten bewijzen dat de hulp tastbare resultaten oplevert, hebben een comparatief voordeel bij de financiering van gezondheidszorg en onderwijs in de armste landen, in het bijzonder in kwetsbare staten waar ze kunnen samenwerken met de VN. Nieuwe bilaterale

donoren zullen zich waarschijnlijk toeleggen op technische bijstand en het bevorderen van commerciële banden, domeinen waarin hun ervaring van belang is voor hun partnerlanden. Voorbeelden hiervan zijn de Chinese traditie op het gebied van het sturen van dokters naar Afrika of de ervaring van Brazilië met de behandeling van hiv of het beheren van de geldoverdrachten door migranten. De meeste bilaterale agentschappen zullen ook het kanaal blijven voor de levering van nationale middelen voor het oplossen van wereldwijde problemen.

Stichtingen – Particuliere weldoeners kunnen risico's nemen die voor een overheid ondenkbaar zijn. Hun grote comparatieve voordeel bestaat erin dat zij 'durfkapitalisten' zijn, die investeren in innovaties in de ontwikkelingssamenwerking. Daarbij kan het gaan om nieuwe technologie (zoals de investeringen van de *Gates Foundation* in nieuwe vaccins) of om vernieuwingen in de uitvoering van ontwikkelingsprojecten, op het vlak van aansprakelijkheid of het ontwerpen van programma's.

De civiele samenleving en de niet-gouvernementele organisaties – In alle landen spelen groepen uit het middenveld een unieke rol om de overheid en steeds meer ook de privésector ter verantwoording te roepen. In veel gevallen helpen zij achtergestelde groepen op te komen voor hun rechten en die rechten ook uit te oefenen. Zij leveren ook essentiële diensten wanneer de overheid die diensten niet zelf kan leveren of verkiest die diensten te laten leveren door niet-gouvernementele organisaties.

HOE ZIET DE TOEKOMST ERUIT?

Deze paper is niet bedoeld om te voorspellen wat er in de toekomst zal gebeuren, maar wel om het gevestigde denken te prikkelen over wat er gezien de huidige trends mogelijk is. Sommige van die trends lijken heel duidelijk. Zo zullen de financiële stromen van de rijke naar de arme landen de volgende jaren zeker toenemen. Die stromen zullen niet enkel gericht zijn op armoedebestrijding, maar ook steeds meer op de levering van wereldwijde publieke goederen. De geldstromen zullen zich bewegen via een complex netwerk van nationale, internationale, particuliere en publieke kanalen, die zullen evolueren en bewegen afhankelijk van de problemen waarop zij gericht zijn.

De wereld krijgt de volgende jaren de gelegenheid om de regels, instrumenten en werkverdeling in de wereld van de ontwikkelingssamenwerking te herzien. Tegen 2015, het eindjaar van de huidige Millenniumdoelstellingen, moet de wereld zich verenigen rond een nieuw denkkader over ontwikkeling. We moeten de resterende tijd absoluut gebruiken om nieuwe principes af te spreken in verband met de doelstellingen en modaliteiten van de ontwikkelingshulp, als we tenminste willen dat deze complexere 'hulpsector' in staat is de wereldwijde uitdagingen van onze tijd aan te pakken – vrede, armoedebestrijding en ecologische duurzaamheid.

[literatuur]

- Owen BARDAR, *Could donor proliferation lead to better aid?* owen.org blog, 23 november 2010
- Nancy BIRDSALL en Kharas HOMI, *Quality of Official Development Assistance Assessment*, Brookings Institution en Center for Global Development, Washington, 2010
- Nancy BIRDSALL en William SAVEDOFF, *Cash on Delivery: A new approach to Foreign Aid*, Center for Global Development, Washington, 2010
- Matthew BISHOP en Mike GREEN, *Philanthrocapitalism*, Londen, AC Black, 2009
- Penelope BROOK, en Suzanne SMITH, *Contracting for Public Services: Outputbased Aid and its Applications*, Wereldbank, 2001
- CHALMERS, *Spending to Save*, Bradford University, 2007
- Paul COLLIER, *Eén miljard achterblijvers*, Het Spectrum, 2010 (oorspronkelijke titel: *The Bottom Billion*, Oxford University Press, 2007)
- DURCH e.a., *The Brahimi Report and the future of UN peace operations*, The Henry L. Stimson Center, 2007
- Homi KHARAS, *Development in the 21st century*, Zevende Salamanca Forum, juli 2010
- Jean-Michel SEVERINO en Ray OLIVER, *The end of ODA: Death and Rebirth of al Global Public Policy*, Center for Global Development, Washington, Working paper 167, 2010
- Nicolas STERN, *A blueprint for a safer planet*, The Bodley Head, Londen, 2009
- Andy SUMNER, *Global Poverty and the New Bottom Billion*, Institute of Development Studies, Sussex, 2010
- WORLD BANK, *Global Economic Prospects*, Washington, 2010
- WORLD BANK, *Arab Development Assistance: Four Decades of Cooperation*, Washington, 2010

nummer 52 – februari 2011 – www.mo.be/papers
[Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking?]

Reeds verschenen MO* papers

2011

- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (Rachel Perks en Koen Vlassenroot)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (Tom De Bruyn & Ignace Pollet)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (Elias Verbanck)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (John Vandaele & Marc Vandepitte)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (Emiel Vervliet)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (Irene Khan and Steven Vanackere)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (Emiel Vervliet)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (Korneel De Rynck)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afgaanse water (Benjamin Sturtewagen)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (Marc Vandepitte)
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (Harald Welzer en Jamie Shea)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (Jonathan Safran Foer en Louise Fresco)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (Kristof Clerix)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (Jean Reynaert en Patrick Develtere)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (Ahmed Rashid en Jef Lambrecht)
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (Samia Suys)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (Dambisa Moyo en Kumi Naidoo)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet)
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (Emiel Vervliet)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (Shirin Ebadi)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (Ruddy Doom en Simone Korkus)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (Emiel Vervliet)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (Saar Van Hauwermeiren)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (Emiel Vervliet)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (Catapa)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (Kristof Decoster)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (Raf Custers)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (Jan Aertsen en Dirk Barrez)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (Forum for African Investigative Reporters - Vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (Bert Ingelaere)
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (Saartje Boutsen)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (Emiel Vervliet)

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (Marc Maes)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (IPCC, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Viva el populismo? (Emiel Vervliet en Alma De Walsche)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (Ludo De Brabander & Brigitte Herremans)

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? (Olivier Roy)
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? (Sara Frederix en John Vandaele)
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? (Saartje Boutsen en Jan Vannoppen)
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? (Jonathan Holslag)

Al deze MO* papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers